

Studiemateriell til

Gaven å være til

Lederhefte

Innhold og mål

«Gaven å være til» er et teologisk dokument fra Kirkenes Verdensråd som handler om å være en kirke av alle og for alle. Hensikten med dokumentet er å utfordre kirkene til å tenke nytt om hvordan de møter mennesker, og å vise, i ord og praksis, at alle har en viktig plass i kirken.

Det kirkelige fellesskapet skal være inkluderende, uten noen form for diskriminering.

«Gaven å være til» tar opp mange temaer og inneholder både teologiske og etiske refleksjoner. Det kan derfor være vanskelig å lese. For å gjøre innholdet mer tilgjengelig, har vi laget et studiemateriell som forklarer og utdyper teksten. Dette skal hjelpe leseren til å forstå mer, tenke nytt og få kunnskap om funksjonshemming.

Studiematerialet skal også bidra til at kirkene endrer praksis. Når vi blir mer bevisste på universell utforming og individuell tilrettelegging, kan flere delta i kirkens fellesskap og aktiviteter.

Dette er læringsmålene for opplegget:

- skape gode refleksjoner om de temaene som tas opp i «Gaven å være til»
- oppnå økt bevissthet og kunnskap om hva det vil si at kirken skal være av alle og for alle
- bli mer bevisst på egne holdninger, og få innsikt i etiske spørsmål knyttet til hva det betyr at kirkens fellesskap består av alle typer mennesker i kirke og samfunn
- lære mer om hva Bibelen sier om inkludering og mangfold

For at alle skal kunne bruke opplegget, finnes det i tilrettelagte utgaver:

- «Gaven å være til» finnes i lydutgave, storskrift og punktskrift.
- Deltakerheftet og lederheftet er skrevet etter prinsippene for «klarspråk».
- Deltakerheftet og lederheftet finnes også i tegnspråkutgave, lydutgave, storskrift og punktskrift.
- Podkastene er transkribert og finnes også i tegnspråkutgave.

Studiematerialet er gratis å laste ned og bruke. Du finner det på Norges Kristne Råds nettside <http://www.norgeskristnerad.no/gaven-a-vaere-til>.

Hvem kan lede samtalegruppen?

Samtalegruppen bør ledes av noen som har erfaring med å lede studie- og samtalegrupper. Det kan for eksempel være bibelgrupper, smågrupper, dialoggrupper eller veiledningsgrupper.

Det er viktig at lederen kjenner til kirkelig virksomhet og hvordan frivillig arbeid fungerer i kirken.

Det er en fordel om lederen har kunnskap om funksjonshemming, inkludering og universell utforming, men det er ikke et krav.

Det stilles ikke andre faglige krav for å lede gruppen. Lederen kan være for eksempel en smågruppeleder, menighetspedagog, frivillig medarbeider, diakon, prest, pastor, ungdomsleder eller styremedlem.

Lederens viktigste oppgave er å skape et trygt og inkluderende fellesskap der alle kan lære og bidra.

Målgruppe

Målgruppen for studiematerialet er vid, og favner alle som er involvert i kirkelig virksomhet eller ønsker å være en del av fellesskapene i kirker og foreninger:

- teologer og forkynnere
- andre ansatte: diakoner, menighetspedagoger og trosopplærere, barne- og ungdomsmedarbeidere, kirkeverger/daglig ledere m.m.
- frivillige i kirkelig og kristent arbeid
- medlemmer og andre interesserte i kirker og menigheter
- ledere i kirker og trossamfunn i Norge
- personer med og uten funksjonsnedsettelse

Rekruttering og gruppesammensetning

Dette er et viktig tema som menigheten bør snakke om. Ledelsen har et spesielt ansvar for å motivere målgruppen og gjøre det mulig for dem å bruke tid og ressurser på å delta i studieopplegget.

Studieopplegget kan brukes i grupper som allerede finnes, for eksempel bibelgrupper, smågrupper, foreninger, ledergrupper, utvalg, staber, styrer og menighetsråd.

Menigheten kan også sette sammen nye grupper med personer som har ulike roller og oppgaver. Når folk med forskjellig erfaring jobber sammen, kan de lære av hverandre og få en felles forståelse for hvordan menigheten kan være et inkluderende fellesskap for alle. Det er viktig å finne møtetidspunkter som passer for både ansatte, frivillige og andre som vil være med.

Sammensetning av gruppen

Det er en fordel om én eller flere i gruppen har en funksjonsnedsettelse. Dette bidrar til at samtalen skjer med dem det gjelder – ikke bare om dem. Det gir også rom for mer åpen og ærlig dialog om både utfordringer og muligheter.

Vurder å spørre noen i menigheten. Mange setter pris på at temaet tas opp, men vær samtidig varsom og respektfull. Husk at ikke alle funksjonsnedsettelse er synlige, og at én person ikke kan representere alle med funksjonsnedsettelse. Se definisjon av funksjonsnedsettelse bakerst i dokumentet.

Dere kan også kontakte interesseorganisasjoner – mange har aktive lokallag over hele landet. Et annet alternativ er å ta kontakt med kommunens råd for personer med funksjonsnedsettelse. Alle kommuner skal ha et slikt råd.

Hvor mange bør være med i gruppen?

En gruppe på 6 til 8 personer fungerer ofte best. Da blir det lettere å snakke sammen, og alle får mulighet til å bidra. I større grupper kan det være vanskeligere å få til en god samtale. Veldig små grupper kan mangle variasjon i erfaringer og synspunkter.

Hvis dere bruker en gruppe som allerede finnes, trenger dere ikke følge anbefalingen om antall deltakere. Uansett hvor stor gruppen er, er det lederens ansvar å sørge for at samtalen blir trygg og inkluderende, og at alle får delta.

Lederens rolle

Lederen for studiegruppa har to hovedoppgaver: å forberede samlingene og sørge for et trygt og engasjerende læringsfellesskap i gruppa.

Invitasjon til samtalegruppen

Tenk inkluderende når dere inviterer til samtalegruppen. Her er noen tips:

- Velg et lokale som er universelt utformet, slik at alle kan komme inn og delta.
- Skriv i invitasjonen hvordan lokalet er tilrettelagt.
- Gi tydelig informasjon om tid, sted, innhold og hvor lenge samlingen varer.
- Spør gjerne: «Trenger du tilrettelegging? Er det noe vi kan gjøre for at du skal få en god opplevelse? Beskriv behovet ditt.»
- Husk å informere om alle versjoner av opplegget som er tilrettelagt.

Forberedelser før oppstart

Før dere starter, er det viktig at du som leder gjør deg kjent med materialet.

Studieopplegget bygger på dokumentet «Gaven å være til». Deltakerheftet inneholder noen korte tekster som gjengir innholdet i dokumentet på en kort og enkel måte. Podkastene bygger også på temaer fra «Gaven å være til». Du trenger derfor ikke å lese «Gaven å være til» for å lede samlingene. Det kan likevel være en fordel å kjenne innholdet bedre enn de korte tekstene i deltakerheftet. Da kan du bli tryggere på temaene dere skal snakke om, og kan hente inspirasjon. «Gaven å være til» finner du på Norges Kristne Råds nettside www.norgeskristnerad.no/gaven-a-vaere-til.

- Sett deg inn i begrepene som brukes i opplegget. Da kan du forklare og snakke om dem hvis det kommer spørsmål. Du finner definisjoner i slutten av lederheftet.
- Samarbeid gjerne med en interesseorganisasjon eller kommunens råd for personer med funksjonsnedsettelse. De kan gi nyttig kunnskap om hvordan det er å leve med funksjonsnedsettelse, hvilke hindringer som finnes, og hvordan dere kan jobbe med inkludering og tilrettelegging. De kan også holde en innledning for gruppen.
- Hvis du ønsker å vite noe mer på forhånd, eller det dukker opp ting under samtalene som dere vil finne ut av, kan du ta en titt på kilde- og referanselisten i studiematerialets nettside.

Du må også avklare om dere skal høre podkastene sammen i gruppa, eller om du skal be deltakerne høre på podkastene på forhånd.

Forberedelser til hver samling

Før hver samling bør du som leder gjøre følgende:

- Hør på podkasten som hører til samlingen. Da kjenner du innholdet, og kan lettere bruke det i samtalen. Gruppa kan høre podkasten på forhånd, eller under samlingen.
- Les gjerne gjennom bibeltekstene. De gir et godt grunnlag for temaene dere skal snakke om.
- Se på samtale spørsmålene. Tenk over om du trenger mer bakgrunnsstoff, eller om du kan samarbeide med en interesseorganisasjon eller kommunens råd for personer med funksjonsnedsettelser.
- Hvis du ønsker å fordype deg i temaet for samlingen, kan du lese kapittelet i «Gaven å være til» som hører til samlingen.

Å skape et trygt og godt læringsfellesskap

Som leder skal du sørge for at gruppen har et trygt og godt miljø for samtale. Her er noen viktige råd:

- Hvis gruppen er ny, bruk tid i starten på å bli kjent. Enkle «isbrytere» kan gjøre stemningen mer åpen og avslappet.
- Sørg for at alle får komme til orde, og at det er rom for ulike meninger og spørsmål. Varier gjerne måten dere snakker sammen på – for eksempel én-til-én-samtaler, smågrupper eller skriftlig refleksjon.
- Oppmuntre til åpen samtale, og ta hensyn til spørsmål og ideer fra deltakerne.
- Vær oppmerksom på at noen temaer kan være vanskelige å snakke om. Ta hensyn til deltakernes erfaringer og livssituasjon. Med følsomme temaer som sårbarhet, begrensninger, nedsatt funksjonsevne og helbredelse er det særlig viktig å gå fram med varsomhet, og sørge for et trygt samtaleklima. Hvis noe blir for krevende eller støtende, må du som leder gripe inn på en klok måte.
- Deltakere med funksjonsnedsettelser eller egne erfaringer, som pårørende, er likeverdige deltakere. Deres stemme er viktig, men de skal ikke måtte representere alle med lignende erfaringer. Hvis noen kommer fra en interesseorganisasjon, kan de snakke på vegne av en gruppe. Da er det viktig å skille mellom personlige erfaringer og organisasjonens synspunkter.
- Følg strukturen i opplegget, slik at dere får god progresjon.
- Samtale spørsmålene er laget for å skape refleksjon og bidra til endring. Hvis samtalen stopper opp, kan du stille tilleggsspørsmål eller komme med egne innspill for å få den i gang.

Gjennomføring av samlinger

Omfang

- Studieopplegget består av **5 til 7 samlinger**, avhengig av hvor lang til dere trenger på de to siste kapitlene.
- Hver samling varer i **2,5 timer**, inkludert pauser. Hvis dere velger å høre på podkastene sammen, må dere regne med å bruke 3 timer.
- Totalt tar opplegget mellom **12 og 20 kurstimer**.

Tilpasning av samlingene

Studieopplegget inneholder 5 samlinger, men noen temaer kan kreve mer tid:

- Kapittel 4 handler blant annet om helbredelse. Her kan det være nyttig å bruke ekstra tid. Dere kan forlenge samlingen med én time, eller legge til en ekstra samling. Se fordypningsspørsmålene i kapittelet.
- Kapittel 5 avslutter opplegget. Det kan være lurt å ha en ekstra samling etterpå. Da kan dere jobbe grundigere med å forstå mangfoldet i menigheten og finne konkrete løsninger for bedre inkludering og deltakelse. Se spørsmålene under «Å sette det ut i praksis».

Gangen i samlingene

Studieopplegget består av **fem kapitler** som følger innholdet i dokumentet «Gaven å være til». Kapitlene bygger på hverandre, så det er viktig å følge den rekkefølgen som er satt opp.

Hver samling har **fem deler**:

1. **Kort introduksjon** til temaet i kapittelet.
2. **Podkast** med spørsmål til samtale og refleksjon.
3. **Bibeltekster** med spørsmål til samtale og refleksjon.
4. **Samtale spørsmål** som utfordrer til handling.
5. **Fordypning** for dem som vil gå dypere inn i stoffet.

Deltakerne finner innledningene, bibeltekstene og samtale spørsmålene i deltakerheftet. Podkastene ligger klare på nettsiden, og det finnes tilrettelagte versjoner for dem som trenger det.

Pedagogiske grep under samlingene

Her er noen tips til hvordan du kan legge opp samlingene:

1. Start første samling med en kort introduksjon. Fortell om målet med opplegget, og la deltakerne si noe om hva de forventer.
2. Be deltakerne lese innledningen på forhånd. Likevel bør du forberede en kort introduksjon (maks 2 minutter) som gir en oversikt over temaet.
3. Hør gjerne podkasten sammen i gruppen, og bruk spørsmålene til samtale. Sett av omtrent én time til dette. Hvis dere velger å høre podkastene på forhånd, vil denne økten vare ca. 30 minutter.
4. Deltakerne kan lese bibeltekstene på forhånd, men dette må være frivillig. Du kan gjerne gi en kort innledning (maks 5 minutter) som gir en oversikt over bibeltekstene. Bruk spørsmålene til samtale, og sett av ca. 40 minutter til dette.
5. Bruk samtalspørsmålene som utfordrer til handling. Sett av ca. 30 minutter til denne delen.
6. For grupper som ønsker å gå dypere, be deltakerne lese kapittelet i «Gaven å være til» på forhånd og reflektere mens de leser. Alternativt kan dere utvide samlingen eller legge til flere samlinger for å drøfte temaene videre.

Pauser:

Ta korte pauser mellom hver del. Én av pausene kan gjerne være på 30 minutter, med enkel mat og drikke.

Den norske kirke, Charlotte Førde Skomsøy

Definisjoner

Funksjonsnedsettelse og funksjonshemming

Det finnes ulike måter å forstå og bruke begrepene om funksjonsnedsettelse. Ordene *funksjonsnedsettelse* og *funksjonshemming* betyr ikke det samme, selv om de ofte blandes.

- **Funksjonsnedsettelse** betyr at en del av kroppen eller en kroppsfunksjon er skadet, mangler eller fungerer annerledes enn vanlig. Det kan gjelde både fysiske, psykiske og biologiske funksjoner.
- **Funksjonshemming** (eller funksjonshindring) betyr at en person med funksjonsnedsettelse møter hindringer i samfunnet. Det kan være trapper som gjør det umulig å komme inn med rullestol, eller holdninger og regler som skaper diskriminering. En person med funksjonsnedsettelse er altså ikke nødvendigvis funksjonshemmet – det avhenger av situasjonen.

Denne forståelsen bygger på FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD).

I den norske oversettelsen av *Gaven å være til* er ordet *disability* oversatt på flere måter: som *funksjonshemming*, *nedsatt funksjonsevne* eller *funksjonsnedsettelse*, avhengig av sammenhengen. Ordet *impairment* er oversatt med *nedsatt funksjonsevne* eller *funksjonsnedsettelse*. Disse to begrepene brukes om hverandre i den norske teksten.

Nye begreper som **funksjonsvariasjon** og **funksjonsmangfold** brukes mer og mer. De brukes for å beskrive den fysiske, psykiske eller kognitive variasjonen som finnes i befolkningen. Ordet *handikap* blir nå brukt mindre, fordi det kan oppfattes stigmatiserende.

Gaver

I dokumentet *Gaven å være til* beskrives hvordan mennesker med nedsatt funksjonsevne bidrar i fellesskapet med sine gaver. Det handler om «gaver til Kristi kropp». Ordet *gaver* brukes her på en litt uvant måte i norsk sammenheng. Vi har ikke funnet et bedre norsk ord, så vi bruker *gaver* i betydningen talenter og evner, oppgaver og tjenester man gjør, og den tilstedeværelsen man har i fellesskapet. Hver

troende er en del av Kristi kropp og har en unik funksjon.

I deltakerheftet bruker vi ikke ordet *gave* på andre måter enn om livet som en gave fra Gud.

Diskriminering

Diskriminering betyr å behandle noen dårligere enn andre på grunn av for eksempel funksjonsnedsettelse, kjønn, tro eller livssyn.

I Norge er vi vernet mot diskriminering gjennom både Grunnloven og likestillings- og diskrimineringsloven. Dette skal sikre at alle mennesker har like rettigheter og muligheter, uavhengig av personlige egenskaper.

Offentlige myndigheter, arbeidsgivere, organisasjoner og skoler har en plikt til å arbeide aktivt for likestilling og mot diskriminering.

Norge har også forpliktet seg internasjonalt til å bekjempe diskriminering og fremme inkludering. Et viktig eksempel er FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD).

Marginalisering

Marginalisering betyr at enkeltpersoner eller grupper blir skjøvet ut mot samfunnets ytterkanter. De blir verken helt inkludert eller helt utestengt, men befinner seg i en gråson. Marginaliserte personer har ofte færre muligheter til å delta i samfunnet enn andre.

Universell utforming og tilrettelegging

Universell utforming betyr å lage omgivelser, produkter og tjenester slik at flest mulig kan bruke dem – uten at det trengs spesialløsninger eller ekstra tilpasning.

I norsk lov (Likestillings- og diskrimineringsloven § 17) står det:

«Med universell utforming menes utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i fysiske forhold, informasjon og kommunikasjon, slik at virksomhetens alminnelige funksjon kan benyttes av flest mulig.»

Universell utforming er inkludering i praksis. Målet er å fjerne eller redusere hindringer som gjør at noen ikke kan delta.

Tilrettelegging handler både om universell utforming og om individuell tilpasning. Individuell tilpasning kan for eksempel være tekniske hjelpemidler, ekstra lærer eller ledsager, tilpasning av aktiviteter eller pedagogiske løsninger. På den måten kan mennesker med ulike behov delta på en likeverdig måte.

CRPD – FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne

Konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) er en internasjonal avtale som FN vedtok i 2006. Den skal sikre at personer med nedsatt funksjonsevne har de samme rettighetene og frihetene som alle andre, og at de kan delta fullt ut i samfunnet.

Norge ratifiserte konvensjonen i 2013, men den er foreløpig ikke tatt inn i norsk lov.

CRPD slår fast at:

- personer med nedsatt funksjonsevne har rett til lik behandling, deltakelse og tilgjengelighet
- samfunnet skal fjerne hindringer som stenger folk ute
- det er omgivelsene som skaper funksjonshemming – ikke individet i seg selv (et rettighetsbasert perspektiv)

Kirkenes Verdensråd og EDAN

«The Gift of Being» (på norsk: *Gaven å være til*) er utgitt av Kirkenes Verdensråd (KV) og laget av Ecumenical Disability Advocates Network (EDAN).

Kirkenes Verdensråd (KV) er en internasjonal, økumenisk organisasjon grunnlagt i 1948. Den samler kirker fra hele verden for å fremme enhet, samarbeid og felles vitnesbyrd om troen på Jesus Kristus. Medlemskirker kommer fra mange tradisjoner, blant annet protestantiske, ortodokse og anglikanske kirker. Den katolske kirke er ikke medlem, men samarbeider tett med rådet. Hovedkontoret ligger i Genève i Sveits. Den norske kirke er medlem av KV, og gjennom Norges Kristne Råd har de fleste kirkesamfunn i Norge kontakt med rådet.

Ecumenical Disability Advocates Network (EDAN) er et nettverk under Kirkenes Verdensråd. Det arbeider for inkludering, rettigheter og verdighet for mennesker med nedsatt funksjonsevne i kirker og samfunn. Nettverket består av kirkeledere, teologer og personer med funksjonsnedsettelse. EDAN jobber både regionalt og globalt med opplæring, forskning og påvirkningsarbeid. Målet er å synliggjøre funksjonshemmedes bidrag i kirkeliv og teologi, motarbeide diskriminering og skape bevissthet om funksjonshemming som en sak om rettigheter og rettferdighet.

Kilder til definisjonene: Store norske leksikon, interesseorganisasjoner og KI.

Den norske kirke, en norske kirke, Bo Mathisen